

O jistém typu modalitě

Pojem modalitě je v jazykovědě velmi široký a lze jej zkoumat z mnoha stanovisek. S ohledem na jev, na nějž chceme v tomto článku upozornit, a na vyexcerpovaný materiál, budeme vycházet z klasického Greplova (1973, 1979) a Žažova (1972) pojetí modalitě. S využitím jejich poznatků, jakož i výzkumů dalších badatelů (Adamec 1979, Těšitelová 1979), též polských (Rytel 1982, Puzyrnina 1992) se pokusíme o analýzu textů, v níž se popisovaný jev v hojně míře vyskytuje.

Modalitě jako gramatická kategorie je otázkou postoje mluvčího k vyprávěné skutečnosti, vyjadřuje jeho postoj k propozici. Modalitě *p o s t o j o v á* má široké uplatnění ve větách s významem oznamovacím, přacíím i tázacím, je tedy zřejmě výstižnější pro popis tohoto typu modalitě používat v tomto smyslu termín *obecná*, a to rovněž proto, že do jisté míry v sobě zahrnuje i další dva, níže uvedené modální vztahy. Zatímco totiž modalitě postojová vyjadřuje v širokém smyslu relaci mezi mluvčím a skutečností vyjádřenou v obsahu věty, pak modalitou *v o l u n t a t í v n í* rozumíme obvykle vztah mluvčího jako účastníka činnosti k realizaci této činnosti. Není-li mluvčí účastníkem nebo pachatelem činnosti, pak alespoň nějakým jiným způsobem vyjadřuje svoje aktivní stanovisko v kategorii nutnosti, možnosti nebo záměru. Třetí typ modalitě, držíme-li se tradičního Greplova dělení, je *m o d a l i t a j i s t o t n í*, která vyjadřuje stupeň (míru) přesvědčení produktora textu o pravdivosti propozice.

Jak vyplývá z vymezení jednotlivých pojmů, jejich obsahy se navzájem dosti prolínají. A jelikož z hlediska komunikačního lze modalitě v širokém smyslu zařadit k postojům mluvčího ke sdělovanému

obsahu promluvy, nebudeme se zde zabývat tolik formální stavbou věty a poukazovat na její epistemické (modalitní) predikátory, ale vyjdeme z hlediska sémiotického, přesněji pragmatického.

Prameny, které níže analyzujeme, pocházejí z českých a slovenských vědeckých textů z oblasti lingvistiky. Nezůstali jsme přitom jen u pramenů současných, ale excerpovali jsme materiál z jazykovědných statí vzniklých zhruba za posledních osmdesát let, abychom se mj. pokusili dokázat, že popisovaný jev není v české a slovenské vědecké literatuře výplodem posledních let, nýbrž má v ní trvalejší místo. Pro srovnání je na konci článku několik příkladů dokumentujících stejný jazykový jev z podobných textů polských.

Soustředili jsme se v prvé řadě na propozice s hodnotícími adverbialními predikáty *právem, správně (neprávem, nesprávně)*, které se v textech uvedeného typu vyskytují poměrně často a jsou stavebním prvkem vyhraněných větných konstrukcí. Informují, že produktor souhlasí nebo naopak nesouhlasí s propozicí a zároveň prozrazuje svůj vztah k ní. Autor subjektivně, kladně nebo záporně, hodnotí to, co je obsaženo v dictu a tuto svou evaluaci prezentuje recipientovi, resp. svůj názor z polohy subjektivní se snaží uvést do objektivní platnosti. Produktorovým záměrem je předat ohodnocenou skutečnost příjemci jako danou a neměnnou realitu. Použití modálních adjektiv *právem, správně/neprávem, nesprávně* jako epistemických částic vyjadřuje autorovo hodnocení zcela přesně: souhlas s tím a podpora toho, co proběhlo nebo ještě probíhá (*právem, správně*) nebo naopak nesouhlas a odsouzení toho, co proběhlo nebo dosud probíhá (*neprávem, nesprávně*). Autor zde netoliko vyjadřuje jistotu, obsaženou v propozici – to už ví, resp. věděl, nýbrž projevuje svůj subjektivní vztah k obsahu propozice, a to buď jednoznačně kladný, nebo jednoznačně záporný. Uvedený typ postojů produktora vůči sdělované skutečnosti proto navrhujeme nazývat postojem existimačním. Z hlediska gramatické kategorie pak budeme mluvit o speciálním typu jistotní modalitě – modalitě *existimační*. Tato precizace je nutná k tomu, aby došlo k odlišení pouhého přesvědčení (jistoty) produktora o platnosti

obsahu věty od přesvědčení (jistoty) produktora s dodatečným prvkem subjektivně hodnotícím (existimačním).

Níže uvedený vyexcerpovaný materiál lze rozdělit na dva typy vět s existimačním modálním vztahem: věty s predikátem minulým a věty s predikátem budoucím. Základním typem modální věty vyjadřující postoj produktora k propozici je věta vyjadřující postoj ke skutečnosti vyjádřené v minulosti. Příklady z českých textů:

W. Fischer s p r á v n ě vystihl předpoklad a východiště všeho rozumného posuzování (Janko 1921, s. 289).

Fr. Vymazal s p r á v n ě řekl, že čím méně se budeme učit německy, tím více bude přibývat germanismů (Jakobson 1932, s. 97).

Pro horní vrstvu byla česká řeč mluvou mrtvou, a Mácha s p r á v n ě vysvětloval souvislosti Dobrovského s 'panskými kruhy' jeho skepsi (Jakobson 1932, s. 115).

Tam bohatá a nepřetržitá kulturní tradice staletí, zde řeč vyhovující potřebám nižších sociálních vrstev, lingua rustica, jak to s p r á v n ě formuloval P. Eisner (Jakobson 1932, s. 99).

Proti pojetí staticnosti, neměnnosti normy byl s p r á v n ě zdůrazněn princip pohybu, vývoje normy (Jedlička, Váhala 1956, s. 28).

Bylo ovšem s p r á v n ě zdůrazněno, že je při uplatňování požadavků demokratisace nebezpečí vulgarisace (Jedlička, Váhala 1956, s. 29).

Teprve marxistická jazykověda, zdůrazňující závislost vývoje jazyka na vývoji společnosti, s p r á v n ě postihla hierarchický vztah mezi jazykem a nářečím i dynamičnost tohoto vztahu (Bělič 1962, s. 387).

V období po druhé světové válce a zvláště v době od r. 1960, kdy p r á v e m sílil na slovenské straně pocit ohrožení, plynoucí z omezování [...] (Stich 1970, s. 52).

Šesté období dostalo u Weingarta jméno Jungmannovo, a to p r á v e m Jungmann rozvinul program obohacování češtiny novými výrazovými prostředky (Jelínek 1999/2000, s. 45).

Modální predikátory uvedené proloženým písmem nejsou zapojené do kontextu propozice (viz též Uhlířová 1979); lze je z věty vypustit, aniž by došlo k podstatnému narušení její stavby z hlediska formálního.

Příklady dokumentující tentýž jev, tutéž formu s týmiž hodnotícími predikáty lze nalézt stejnou měrou i ve slovenských textech:

Komisia vtedy správne pripomínala Suchému, že taký postup je nemožný (Vážný 1931, s. 165).

Správne zdôrazňoval svojho času i v svojich oficiálnych prejavoch prezident Masaryk, že (Novák 1935, s. 193).

Tieto pokusy boli právom so strany slovenskej kategoricky zamietnuté [...] (Novák 1935, s. 205).

Borodáč, rodom a výchovou Prešovčan, správne pochopil s celoslovenského hľadiska potrebu jednotnosti a stability spisovnej reči (Uhlár 1950, s. 11).

Správne postrehol, že predpona *pre* zostane neporušená v našom jazyku [...] (Furdík 1973, s. 86).

Škultéty správne zdôrazňoval zemepisné položenie Slovákov [...] (Jóna 1973, s. 42).

Boli sme svedkami vývinu oboch jazykov, ktorý býva právom charakterizovaný ako prudký rozvoj [...] (Budovičová 1975, s. 185).

V poněkud menší míře se v českých a slovenských textech vyskytují subjektivní postoje negativní:

Musím vrátit Hallerovi výtku, které n e p r á v e m užil proti básníku Nezvalovi (Jakobson 1932, s. 89).

Fr. Trávníček výstižně charakterisoval v Naší řeči autonomnost jazyka básnického [...], ale redakce jeho stanovisko n e p r á v e m zamítla (Jakobson 1932, s. 115).

V polovici tridsiatych rokov českí filmoví kritici zaujali opačné stanovisko voči slovenským kolegom a charakterizovali tieto a podobné snímky tiež n e s p r á v n e – výlučne ako české filmy (Macek, Paštěková 1997, s. 71).

Objevuje se taktěž hodnocení nepřímé s použitím příslovce *sotva*:

[...] *sotva* lze ovšem p r á v e m upíratí této staroslovenské vrstvě české redakce takové případy, kdy [...] (Havránek 1936, s. 45).

Vztah produktora ke sdělované skutečnosti je vyjadřován rovněž v čase přítomném, avšak jen tehdy, vyskytuje-li se v komunikátu též minulý čas nebo se tento komunikát týká skutečnosti vyjádřené sice formálními prostředky přítomnými, věcně se však vztahujícími k minulosti. Jinak řečeno: v hodnotící modální větě je minulost vyjádřena buď explicitně, nebo implicitně:

Šembera konstatuje s p r á v n ě v předmluvě ke své Dialektologii (Frinta 1922, s. 274).

Z tohoto důvodu s p r á v n ě navrhuje Škultéty obnoviti v domácích slovích psaní -ní (Mk 1924, s. 215).

Slováci jsou jazykově citliví, a p r á v e m pokládají za urážku, když Čech komolí jim slovenštinu (Weingart 1934, s. 95).

Autor se tu s p r á v n ě rozhoduje pro kodifikaci způsobu shodného s řazením těchto jmen (Jedlička 1949, s. 152).

Autor s p r á v n ě zdůrazňuje, že základním slovosledným činitelem je (Budovičová, Doležel, s. 1956, s. 279).

Otázkám, které s překládáním ze slovenštiny souvisí, věnuje tedy p r á v e m Kruh překladatelů zvýšenou pozornost (Cuřín 1962, s. 55).

[...] popularizace výtěžků jazykovědné práce jako součásti práce osvětové přikládá se p r á v e m stále větší význam (Jedlička 1964, s. 295).

V našich jazykovědných publikacích dotýkajících se kultury spisovného jazyka se často p r á v e m konstatuje, že [...] (Tejnor 1965, s. 184).

P r á v e m voláme – v mezích možností (Jedlička 1967, s. 31).

Protože český čtenář p r á v e m očekává, protože je na to zvyklý, že se v textu dozví, zda [...] (Daneš 1997, s. 15).

P r á v e m pak Z. Starý mluví o příčinách této jazykové schizofrenie jako o *syndromu národního údělu* (Vybíral 2004, s. 90).

Příklady ze slovenských textů:

S p r á v n e vraví Novák, že v ľudovej reči (Bartek 1932, s. 5).

Hlavný koreň zla p r á v o m vidí v nedostatočnom jazykovom vzdelaní a jazykovom uvedomení (Budovičová 1965, s. 45).

Tento ostatný zákon, ktorý operuje už s p r á v n e s ústavným poňatím *jazyk štátny* (Novák 1935, s. 204).

Súdruh Váhala takýto názor s p r á v n e vyvracia a odmieta (Peciar 1959, s. 51).

[...] pri súčasnom upevnení a ustálení spisovnej normy v oblasti pravopisu, výslovnosti i gramatiky – možno p r á v o m pokladať za začiatok novej epochy v dejinách spisovnej slovenčiny (Peciar 1960, s. 209).

Správně upozorňuje na súvislosť slovenského pravopisu s českým, nie s maďarským [...] (Jóna 1973, s. 32).

Jelikož hodnotit nelze skutečnost potencionální, která se dosud nestala, je hodnotící modální vztah možný pouze ve vztahu k minulosti nebo k přítomnosti, nikoli však budoucnosti. Věty typu: „Bude správně řečeno, že...“, „Bylo by správně řečeno, že...“ nejsou možné z toho důvodu, že produktor nemá jistotu, že jím hodnocená skutečnost bude (by byla) realizována. Možná, avšak s jiným smyslem než existimačně modálním, by byla věta v kondicionálu typu: „Kdyby správně řekl, že...“.

Modální modifikátor *správně* je zde sice použit v hodnotícím smyslu, avšak ve vztahu k jevu, který by potencionálně mohl nastat (Grepel 1973). Věty takového typu však nejsou v explikovaném materiálu obsaženy.

Modální adjektiva *správně*, *právem* a jejich záporné protějšky se sice ve zkoumaných textech vyskytují nejčastěji, nejsou však jediné. Z adverbialních predikátů vyjadřujících existimační modální vztah jsme v českých a slovenských textech vyexcerpovali ještě další adverbia: *oprávněně*, *kladně*, *predsa*, *dobře*, *spravedlivě*:

Bylo dobře řečeno, že jazyková správnost [...] je často správností jen do odvolání (Mathesius 1932, s. 20).

Ako náhradu za tento termín navrhli používať názov *sluha*, pravda, bez ohľadu na to, či možno tieto dve slová používať ako rovnocenné. Sluha je predsa veľmi úzky pojem (Dujčiková 1954, s. 67).

[...] aby [...] důkladným vědeckým zkoumáním jazykových zákonitostí kladně přispívali k jeho rozvoji (Jedlička, Váhala 1956, s. 29).

Správněli vzhľadom na jeho pôsobenie v r. 1893 Jan Jakubec (Jelínek 1997, s. 158).

Aj keď S. Ondrejovič v úvodnom referáte oprávnene zdôraznil, že čím sa tento projekt bude odsúvať na neskoršie, tým [...] (Bosák 2002, s. 79).

V poněkud menší míře než adverbia jsou hodnotícím prvkem ve větách s existimační modalitou adjektiva:

Jeho výklad o užívání *ā* v spisovně slovenštině je správný (Mk 1924, s. 216).

Pokojné tónom a vecne správne sú články (Novák 1939/40, s. 372).

Takto isto pomýlený bol boj Kollára za transplantáciu hláskoslovných slovakizmov do spisovnej češtiny (Uhlár 1950, s. 11).

Vplyvom puristického postoja k jazyku prenikal do slovenskej verejnosti, najmä medzi korektorov, škodlivý názor, že v spisovnej slovenčine je správne len to, čo obsahujú Pravidlá (Peciar 1954, s. 5).

Již v údobí předmnichovské republiky vystupovali někteří pokrokoví jazykovědci pogramově s požadavkem, aby [...] (Bělič 1955, s. 132).

Rozpor mezi povědomím normy a její oficiální kodifikací i jiné příčiny vedly v souvislosti s mýlným učením N. J. Marra o třídnosti jazyka některé nevyzrálé jazykovědné pracovníky z nejmladší generace až k nesprávným závěrům, že [...] (Bělič 1955, s. 133).

Takto realisticky již v první polovině minulého století dával spisovné řeči správné místo v národním životě na př. Jungann, také Palacký a jiní (Bělič 1955, s. 145).

Akad. Trávníček pak konkrétně poukazem na nesprávnou činnost českých jazykových brusičů, kteří [...] (Jedlička, Váhala 1956, s. 29).

Správná jazyková výchova je preto pokroková činnosť (Ružička 1967, s. 39).

[...] dostávají sa potom niektoré nevhodné skratky aj do slovenčiny (Dvonč 1968, s. 242).

Negativní úlohu ovšem sehrálo i neuvědomělé lexikální novotaření barokního a postbarokního období (Ševčík=Jelínek 1974/75, s. 50).

[...] je to tedy vhodný jazykový prostředek, který nás na rozdíl od jiných jazyků [...] (Daneš 1997, s. 15).

[...] ačkoli tento geniální lingvista sám tehdejšímu rozsáhlému nahrazování internacionálních termínů slovy domácími nepřál (Jelínek 1999/2000, s. 45).

[...] od konce 18. století se tvoření nových slov mohlo opírat o znamenitou práci Josefa Dobrovského (Jelínek 1999/2000, s. 45).

Nezřídka se vyskytují případy, kdy se v řídicí větě existimační prvek rozrůstá do syntaktického celku:

A pri hodnotení významu tohto vzťahu treba oceniť náležite i okolnosť, že [...] (Novák 1936, s. 11).

[...] aby poučení z našich chyb ušetřili slovenský jazyk bloudění a naopak důkladným vědeckým zkoumáním jazykových zákonitostí kladně přispívali k jeho rozvoji (Jedlička, Váhala 1956, s. 29).

V podstatě správný je však Bartkov závěr, že najistější oporou při uvažování o jazykové správnosti je [...] (Horecký 1982, s. 41).

Asi mu nebudeme mít zazlé, že vymycoval otevřené germanismy (Jelínek 1999/2000, s. 48).

Vyslovíme zajisté souhlas s tím, aby slovo *fald* bylo nahrazeno *záhybem* (Jelínek 1999/2000, s. 48).

Brusy měly pravdu, že čeština v tomto případě následovala němčinu [...] (Jelínek 1999/2000, s. 49).

Stejně nesmyslné bylo potlačování předložkových výrazů (Jelínek 1999/2000, s. 51).

Lze vyslovit hypotézu, že poměrně velké nasycení českých a slovenských vědeckých textů těmito modálními predikátory (ve srovnání např. s ekvivalentními texty polskými – viz níže) může svědčit o větší roli didaktismu v české vědě, který patrně bere počátek v národním obrození. Obhájit tuto tezi by mohla kulturně-lingvistická studie, která by z diachronního pohledu ukázala, v jakých textech a s jakou intenzitou se věty probíraného typu vyskytují, v jakých historických obdobích jsou takové propozice hojněji zastoupeny. Bylo by třeba využít poznatky nejen z oborů věd filologických, ale zřejmě také historie, sociologie, případně dalších.

Níže uvedené polské příklady jsou ve velké míře čerpány z prací bohemistických, v nichž se autoři dosti opírali o česká zpracování (texty M. Balowského, E. Szczepańskiej). Monografie S. Borawského, z níž pochází pět příkladů, je psána volnějším, popularizujícím stylem, v němž bývají takové modální predikáty obvykle více přípustné.

[...] powstanie wielu rozpraw – wśród nich genialnych prac gen. J. Mrozińskiego (Borawski 1995, s. 49).

Wydaje się, że słusznie czyni Urbańczyk, gdy twierdzi, że [...] (Borawski 1995, s. s. 98).

Postanowiono opracować najbardziej postępowe zasady pisowni czeskiej (Praha 1993) (Balowski 2004, s. 29).

Racjonalna polityka w dobie oświecenia położyła kres szkodliwym dla rozwoju języka narodowego przerostom łaciny (Walczak 2001, s. 529).

Havránek twierdził zatem słusznie, że schemat struktury języka czeskiego jest bogatszy, niż sądzono do tej pory (Szczepańska 2004, s. 12).

[...] kończącej pierwszy rozdział jego znakomitej książki (Borawski 1995, s. 42).

Ten bardzo dobry szkic nie odegrał jednak takiej roli, do jakiej (Borawski 1995, s. 39).

[...] toteż dobrze się stało, że autor zdecydował się na oderwanie (Borawski 1995, s. 39).

Je třeba poukázat na to, že typy zkoumaných českých, slovenských a (v menší míře) polských textů se od sebe liší. Vybrané příklady pocházejí ze statí jak striktně vědeckých, tak i volnějších (populárnějších), i těch, které mají povahu polemik či recenzí, v nichž je styl subjektivně hodnotící obvykle přípustnější.

Materiál vyexcerpovaný z jazykovědných textů ukazuje, že modální atributy se vyskytují v různých obdobích – jak v předválečném, tak v poválečném, a nejsou ojedinělé ani v textech zveřejněných po pádu totalitního komunistického režimu. Rozdíl se rýsuje spíše v nasycení textů výrazy existimační modalities podle autorů; výzkum, který by ukázal výskyt modálních hodnotících výrazů v textech podle autorů jsme však neprováděli. Neodkazujeme též na prostudované texty, které modální výrazy existimační modalitu neobsahují, proto nelze stanovit, jaká je nasycenost textů větami s existimační modalitou. Na základě sondážního výzkumu, který byl autorem tohoto článku proveden, je však možné tvrdit, že používání hodnotících výrazů se opakuje u jistých autorů, u jiných se takové modální predikátory nevyskytují.

Lze říci, že větší intenzita vět s hodnotícími modálními kvalifikátory se objevuje v textech, které vznikly v době totalitní moci. Příznačným způsobem jsou modální subjektivně hodnotící výrazy využity pro evaluaci z hlediska oficiální, marxistické, ideologie. Příklady

z jiných období většinou posuzují prezentovanou skutečnost z hlediska zastávané jazykovědné teorie či určitého, preferovaného pohledu.

Prameny

- Balowski M., 2004, *Kodyfikacja języka czeskiego w XX wieku*, [in:] *Stalość i zmienność w literaturze czeskiej XX wieku*, Wałbrzych–Ostrava, Państwowa Szkoła Zawodowa w Wałbrzychu, Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, s. 23–34.
- Bartek H., 1932, *Ešte o spisovnej reči slovenskej*, Elán II, č. 8, s. 4–5.
- Bělič J., 1953, *Poměr mezi češtinou a slovenštinou*, „Slovo a slovesnost” XIV, č. 1, s. 29–46.
- Bělič J., 1955a, *Nové údobí ve vývoji českého jazyka*, „Naše řeč” XXXVIII, č. 5-6, s. 129–146.
- Bělič J., 1955b, *Patnáct let nové republiky a český jazyk*, „Naše řeč” XXXVIII, s. 129–146.
- Bělič J., 1962, *Poměr mezi češtinou a slovenštinou v období socialismu*, [in:] *Problémy marxistické jazykovědy*, red. J. Bělič, Praha, s. 387–402.
- Borawski S., 1995, *Tradycja i perspektywy. Przeszłość i przyszłość nauki o dziejach języka polskiego*, Wrocław, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej.
- Bosák J., 2002, *Tradícia a perspektívy gramatického výskumu na Slovensku*, „Jazykovědný časopis” LIII, č. 1, s. 78–79.
- Budovičová V., 1965, *O kultúre spisovnej slovenčiny*, „Naše řeč” XLVIII, č. 1, s. 41–49.
- Budovičová V., 1975, *Charakter dnešnej jazykovej situácie v Československej socialistickej republike*, „Acta Universitatis Carolinae, Philologica 3–4, Slavica Pragensia” XVIII, s. 185–197.
- Budovičová V., Doležel L., 1956, *Základní příručka spisovné slovenštiny* (rec.), „Naše řeč” XXXIX, č. 3-6, s. 273–281.
- Cuřín F., 1962, *Problematika překladů ze sloveštiny do češtiny*, „Naše řeč” XL, č. 1–2, s. 54–57.
- Dujčíková V., 1954, *O purizme v terminologii*, Slovenské odborné názvoslovie II, č. 3, s. 65–68.
- Dvonč L., 1968, *O skracování slova 'československý' v skratkách*, „Slovenská řeč” XXX, č. 4, s. 239–245.
- Ertl V., 1927, *K smrti, k jídlu, k pláči, k dostání a pod.*, „Naše řeč” XI, č. 10, s. 217–229.

- Frinta A., 1922, *Důsledky znovuzřízení našeho státu pro národní jazyk*, „Parlament“, č. 7, s. 273–279
- Furdík J., 1973, *O súvťahých názoroch na niektoré slovtvorné problémy*, „Spoločenské vedy. Philologia“ 3 [Universitas Comeniana, Facultas paedagogica Tyrnaviensis, Bratislava], s. 83–88.
- Horecký J., 1982, *K teórii jazykovej kultúry v češtine a slovenčine v tridsiatych rokoch*, „Acta Universitatis Carolinae – Philologica 4–5, Slavica Pragensia“ XXV, s. 39–43.
- Janko J., *Může-li spisovný jazyk ustrnouti*, „Naše řeč“ V, 1921, č. 10, s. 289–297.
- Jedlička A., 1949, *Ze slovenské jazykovědy*, „Naše řeč“ XXXIII, č. 3, s. 151–154.
- Jedlička A., 1964, *Popularizující úsilí v slovenské jazykovědě*, „Naše řeč“ XLVII, č. 5, s. 291–295.
- Jedlička A., 1967, *O překládání ze slovenštiny – tentokrát kriticky*, „Naše řeč“ L, č. 1, s. 28–34.
- Jedlička A., Váhala F., 1956, *Slovenská konference o normě spisovného jazyka*, „Naše řeč“ XXXIX, č. 1–2, s. 26–35.
- Jelínek M., 1997, *O novodobém českém jazykovém purismu a jeho ztroskotání*, „Sociolinguistica slovacca“ 3 (*Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy*), ed. Slavomír Ondrejovič, Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, s. 153–163.
- Jóna E., 1973, *Teória slovenského spisovného jazyka a jeho kodifikácia na rozhraní 19. a 20. Storočia (1875-1918)*, „Spoločenské vedy. Philologia“ 3 [Universitas Comeniana, Facultas paedagogica Tyrnaviensis, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava], s. 15–45.
- Kuzmík J., 1947, *Thomas Bell*, „Slovensko“ XII, č. 8-9, s. 249–251.
- Macek V., Paštěková J., 1997, *Dejiny slovenskej kinematografie*, Martin, Osveta.
- Mk., 1924, *Nové spisy o slovenském pravopise*, „Naše řeč“ VIII, č. 7, s. 214–217.
- Novák L., 1935, *Jazykovedné glosy k československej otázke*, Turčiansky Sv. Martin, s.n..
- Novák L., 1936, *Spisovná slovenčina a ústava Československej republiky*, Turčiansky Sv. Martin, Knižtlačiariky účastinársky spolok.
- Novák L., 1939/1940, *Slovenský jazyk*, „Linguistica Slovaca“ I, s. 370–372.
- Peciar Št., 1959, *Nové vydanie pravidiel českého pravopisu*, „Slovenská reč“ XXIV, č. 1, s. 49–53.
- Peciar Št., 1960, *Výskum a normovanie slovenského pravopisu a výslovnosti po roku 1945*, „Slovenská reč“ XXV, č. 4–5.
- Ružička J., 1967, *Tězy o slovenčine*, „Kultúra slova“ I, č. 2, s. 33–40.

- Stich A., *Ze slovenské-české spolupráce v oblasti jazykovědy*, „Naše řeč” LIII, 1970, č. 1, s. 52-56.
- Szczepańska E., 2004, *Cechy czeszczyzny okresu baroku a obecna čeština*, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Šalda F. X., *Československá otázka v novém osvětlení*, Slovensko 1936, č. 5/6, s. 74-77.
- Tejnor A., 1965, *Diskuse o spisovné slovenštině a péče o kulturu spisovné češtiny*, „Naše řeč” XLVIII, č. 3, s. 182-187.
- Uhlár V., 1950, *O konverzačnom štýle slovenského spisovného jazyka*, Slovo a tvar IV, č. 1, s. 9-15.
- Vážný V., 1931, *O vydání prvých úradných pravidiel slovenského pravopisu*, „Slovenské pohľady” XLVII, č. 3, s. 164-172.
- Vážný V., 1933a, *Úvahy nad »Slovenskou rečou«*, mesačníkom pre záujmy spisovného jazyka, „Bratislava” VII, č. 4, s. 416-419.
- Vážný V., 1933b, *Úvahy nad „Slovenskou rečou“*, mesačníkom pre záujmy spisovného jazyka, Bratislava VII, č. 5, s. 490-500.
- Walczak B., 2001, *Kontakty polszczyzny z językami niesłowiańskimi*, [in:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 527-539.
- Weingart M., 1934, *Český jazyk v přítomnosti*, Praha, Československá grafická unie.
- Z našich časopisů* [autor neuveden], 1922, „Naše řeč” VI, č. 5, s. 148-154.

Literatura

- Adamec P., 1979, *Několik poznámek k postojovému komentování propozičního obsahu mluvčím*, „Slovo a slovesnost” XL, č. 2, s. 129-134.
- Grepl M., 1973, *K podstatě modálnosti*, [in:] *Otázky slovanské syntaxe III. Sborník ze symposia Modální výstavba výpovědi v slovanských jazycích*, red. J. Bauer, Brno, s. 23-28.
- Puzynina J., 1992, *Język wartości*, Warszawa, PWN.
- Rytel D., 1982, *Leksykalne środki wyrażania modalności w języku czeskim i polskim*, Wrocław, Ossolineum.
- Těšitelová M., 1979, *K nejčtetnějším výrazovým prostředkům pravděpodobnosti (jistotní) modality*, „Slovo a slovesnost” XL, č. 2, s. 108-111.
- Uhlířová L., 1979, *K postavení tzv. větných příslovcí v aktuálním členění*, „Slovo a slovesnost” XL, č. 2, s. 143-148.
- Žaža S., 1979, *K úloze tzv. větných adverbii při vyjadřování postoje mluvčího k propozičnímu obsahu*, „Slovo a slovesnost” XL, č. 2, s. 135-138.